

A szövegszerkezet 1–4. évfolyamos tanulók olvasásteljesítményre gyakorolt hatásának vizsgálata

Az olvasási képesség fejlettségének vizsgálatához a szövegre vonatkoztatott szemantikai értelmezés mellett további kiindulópontként szolgálhat a szövegek, illetve a mondatok nyelvtani szerkezete, hiszen a szöveg elemzése során a fonológia, a lexikon, a morfológia, és a szintaxis a szemantikával együtt határozzák meg a szövegértés sikerességét (Kiefer, 2011). Kutatásunk a kizárólag szemantikai szemlélet helyett a mondatot alkotó összetevők közötti szerkezeti, hierarchikus viszony feltérképezését és olvasásteljesítményben betöltött szerepének vizsgálatát tűzte ki célul. Hipotézisünk szerint a mondat mélyszerkezeti struktúrájának feltárásával megállapíthatjuk, hogy (1) a mélyszerkezeti viszonyok befolyásolják-e a szövegértési teszten nyújtott teljesítményt, illetve, hogy (2) a szintaktikai összetevők viszonya milyen hatással bír a szövegértési teljesítményre.

A vizsgálatban egy kultúrahordozó egység általános iskolájának 1–4. évfolyamos tanulói vettek részt (N=263) 2014 tavaszán. A tanulók online szövegértés vizsgálatának alapját egy folyamatos formátumú, elbeszélő típusú szöveg (18 mondat, 180 szó) és az ahhoz kapcsolódó 34 item alkotta. (Cronbach- α =0,83). A teszt első feladatában (8 item) a szöveg kiegészítését kértük az olvasótól. A zárt kérdéstípusok során a tanuló három válaszlehetőség, három szó közül választhatott. A szavak morfológiai szempontból azonosak voltak, azonos szám, személy, ragozási forma, jel- és képzőhasználat, valamint azonos igeidő jellemezte őket, így grammatikailag hiánytalanul beleillettek a mondat és a szöveg struktúrájába.

Eredményeink szerint az első évfolyamos tanulók az említett 8 itemes feladaton átlagosan 69,17%-ot értek el (s=24,52%), a másodikosok 83,27% (s=15,36%), a harmadikosok 90,44% (s=11,45%) és a negyedikesek 92,73%-ot (s=9,52%). A mélyebb szerkezeti egységeken elért teljesítmény szignifikáns összefüggést mutatott a teljes teszten nyújtott szövegértési teljesítménnyel ($r=0,63$ $p<0,01$), ez a kapcsolat a negyedik kivételével minden évfolyamon megmaradt. A részteszten elért pontszám az összeszten mért olvasásteljesítmény varianciájának 21%-át magyarázza a teljes mintán. A részteszt az 1. évfolyamon a teljes teszten elért teljesítmény 24%-át, a 2. évfolyamon 20%-át, a 3. évfolyamon 17%-át magyarázza, míg 4. évfolyamra ez az érték lecsökken 15%-ra. A szintaktikai összetevők vizsgálata során kapott adatok szerint az igei vonzat keresése során minden évfolyamon a tanulók szignifikánsan alacsonyabb pontszámot értek el, mint a szerkezet verbális komponensének keresése esetén.

Az adatok alátámasztják hipotézisünket, mely szerint a szöveg szintaktikai és szemantikai rendszerének összetettsége befolyásolja a tanulók szövegértés teljesítményét. Eredményeink rávilágítanak arra, hogy a szövegértés során a téma, hossz, típus, formátum mellett a szöveg szintaktikai összetettsége is meghatározó szerepet játszik.